

Lokalhistorisk skrift for Enebakk
Nr. 1 • 2006 • Årgang 8 • Utgitt av Enebakk Historielag

ÍGN

Tema:
Kulturminnevern

Trenger Enebakk en mer aktiv vernepolitikk?

Enebakk historielag står foran et nytt år med et spennende nytt styre og mange nye utfordringer. Opprettelsen av en kulturminnevernegruppe vil prege mye av lagets arbeid i året som kommer og derfor vies store deler av dette nummeret til nettopp kulturminnevern. Vi har vært så heldige å få Ole Jakob Holt til å skrive en artikkel om viktigheten av å få på plass en kulturminnevernplan i Enebakk. Holt har jobbet med dette i flere kommuner tidligere.

I likhet med historielaget står også Ign foran et spennende år. For det første utvider vi antall sider fra 28 til 32, slik at vi kan få plass til enda mer lesestoff. Dette er første gang Ign øker sideantallet siden starten i 1999. For det andre øker vi opplaget fra 350 til 400 eksemplarer. Dette er andre opplagsøkning på et år og grunnen er at vi ønsker å legge noen flere eksemplarer ut for salg. Biblioteket i Kirkebygda har tidligere vært det eneste stedet man kan få kjøpt Ign, men fra og med dette nummer vil Ign være tilgjengelig også i Ytterbygda og på Flateby. Det aller beste er selvfølgelig å bli medlem i Enebakk historielag. Da får man bladet rett i postkassen.

Nytt i Ign denne gangen er også Kenneth Holters slektsspalte "Ignaslekt". Vi håper at dette kan bli et forum som slektsforskere i Enebakk vil ha både nytte og glede av...

Jeg vil til slutt takke for all positiv tilbakemelding på forrige nummer av Ign, om hjulmakerverkstedet på Sagstua. Jeg er overveldet over den hyggelige responsen. Det er tydelig at dere lesere ønsker at Ign skal gå i dybden. Vi kommer garantert tilbake med flere nummer av denne typen senere.

Henning Bergersen

Trenger Enebakk en mer aktiv vernepolitikk?

Historielagets og kommunens rolle i forvaltningen av kommunens kulturminner

Av Ole Jakob Holt

Kulturminnevernet får en stadig viktigere plass i den kommunale forvaltningen. Fra å være et nesten ukjent begrep på begynnelsen av 1900-tallet, har kulturminnevernet i den senere tid blitt et allment kjent begrep. I etterkrigsårene på 1940- og 50-tallet ble det etablert bygdemuseer og lokale historielag i en rekke romerikskommuner.

Et stort lokalt engasjement ble lagt ned, og verneverdige bygninger og inventar ble samlet på museene og reddet for ettertiden. Kulturminner generelt, og verneverdige bygninger spesielt ble ofret liten interesse hvis de ikke kunne kobles til bygdetunene.

Det er kun i de siste 30 årene og særlig etter arkitekturvernåret på 1970-tallet at bevisstheten om det generelle kulturminnevernet har blitt styrket hos folk flest. I dag er det forventet at kulturminner skal være premissleverandør på lik linje med andre samfunnsområder i den lokale forvaltningen.

Akershus fylkeskommune fattet midlertidig fredning av husmannsplassen Engerholm allerede i 1992. Kommunen kjøpte plassen i 1993 og fredning ble vedtatt i 1997. Fredningen omfatter eksteriør og interiør for stuebygning, låve, fjøs, grisehus, vedskjul og do, dessuten et område sammenfallende med eiendomsgrensen. Det er fredet svært få husmannsplasser i Norge, tatt i betraktning husmannsvesenets betydning og omfang. Enebakk kommune har i lengre tid hatt ønske om å bevare denne husmannsplassen som er nevnt fra slutten av 1750-årene, og som i 1884 var en av 31 plasser under Enebakk prestegård. (red.) Foto: Henning Bergersen.

Kort om kulturminnevernets historie i Norge
Kulturminnevernet slik vi kjenner det i dag, har en forholdsvis kort historie i Norge. Det var norske kunstmalere, som i første halvdel av 1800-tallet studerte og virket i Dresden, som først fikk øynene opp for norske fortidsminner. Viktigst av dem alle var J.C. Dahl (1788 - 1857) som på reiser i hjemlandet besøkte bygdene i indre strøk på Østlandet. Etter strabasiøse reiser på et dårlig utbygd veinett, oppdaget han gammel norsk trearkitektur med brunsvidde tømmerhus i et storslagent landskap. Dette skuet ble gjenstand for en rekke skisser. Skissene ble tatt med tilbake til Tyskland, og bearbeidet til det vi kjenner som hovedverk i den nasjonalromantiske perioden i norsk malekunst.

J.C. Dahl blir gjerne kalt for den norske malerkunstens far, siden han var den første nordmann som laget malerier på europeisk nivå. Dahl var opptatt av å skildre norsk landskap og natur. Han malte ofte veldige og dramatiske utsyn over vestlandsnaturen. (red.)

På en av studieturene oppdaget Dahl for første gang stavkirkene. På midten av 1800-tallet var stavkirkene en meget truet gruppe kulturminner. De var gamle og falleferdige, og i tillegg kom det lover som påla sognene å bygge kirker som var store nok til å romme en viss prosent av menigheten. Stavkirkene var små og ikke formålstjenelige i samtiden, og ble systematisk revet og erstattet med nye større kirkebygg. Dahl ble svært betatt av det han så, en arkitektur ingen tidligere hadde sett maken til, og han satte i gang et storstilt redningsarbeid. Dette redningsarbeidet resulterte i det vi kjenner som Fortidsminneforeningen. 16. desember 1844 ble Foreningen til norske fortidsminnesmerkers bevaring stiftet og ble det første organiserte kulturminnevernet i Norge.

Uvdal stavkirke i Numedal ble bygget i 1168. Under kirken er det ved utgravinger funnet spor i bakken etter en eldre stolpekirke. Uvdal ble ombygd til korskirke i 1723 og korsarmene er også bygd i stavverk. (red.)

Hovedbygningen på Børter gård fra 1771 er fredet og definitivt et kulturminne. Bygningen er imidlertid i privat eie og brukes som bolig. Det er viktig å huske at slike gamle, fredede bygninger ikke automatisk er museum. (red.) Foto: Henning Bergersen.

Fortidsminneforeningen ivaretok det nasjonale kulturminnevernet som landets eneste antikvariske myndighet fram til Riksantikvaren ble opprettet i 1912. På 1920-tallet iverksatte Riksantikvaren en storstilt fredning av hus og anlegg. Dette var det første store grepet Riksantikvaren tok for å sikre nasjonale kulturskatter. Det var spesielt bondekulturen og større gårdsanlegg på Østlandet som ble underlagt fredning. Hovedbygningene på Børter og Østenbøl i Enebakk var to av disse tidlige fredningsobjektene.

I nyere tid har riksantikvaren søkt å frede et bredere og mer representativt utvalg av den samlede kulturarven. I dag er det blant annet fredet kirker, festningsanlegg, industribygg, fyrtårn, samiske kulturminner, fangsthytter på Svalbard, telefonsentraler, husmannsstuer, gårdsanlegg, bygårder, kulturlandskap og moderne arkitektur fra 1990-tallet.

Riksantikvaren driver en kontinuerlig vurdering av nye områder som trenger vern og arbeider nå med en plan for fredning av et utvalg bensinstasjoner. Fylkeskommunen ved fylkeskonservator er Riksantikvarens lokale representant mot kommunene og skal følge opp kommunenes kulturminneforvaltning.

Ansvarsområder og lovverk innen kulturminnevernet

Det er to viktige lovverk som sikrer kulturminneinteressene; Kulturminneloven og Plan- og bygningsloven.

Kulturminneloven forvaltes av Riksantikvaren og fylkene. Fredning er lovens sterkeste virkemiddel, og det skilles mellom automatisk fredning og vedtaksfredning. Automatisk fredet er alle kjente og ukjente kulturminner fra før 1537. I tillegg er alle bygninger som kan dateres til før år 1650, samiske kulturminner fra før 1900 og kulturminner på Svalbard fra 1940-tallet eller tidligere også automatisk fredet.

Vedtaksfredning brukes for å sikre nyere tids kulturminner mot uheldige inngrep og vedtas av Kongen i statsråd. Det er også mulig å innføre midlertidig fredning i saker der kulturminnevernet trenger å vinne tid for å kunne gjennomføre en forsvarlig saksgang. Fredning av bygninger kan gjelde både interiør og eksteriør, og alle endringer og tekniske tiltak må godkjennes av vernemyndighetene.

Plan- og bygningsloven er kommunenes sterkeste middel for å sikre kommunens viktigste kulturminner. Det er spesielt gjennom regulering til spesialområde bevaring at kommunen kan sikre et varig vern for sine fortidsminner. Regulering til bevaring berører kun eksteriøret på bygningene, og eventuelt beplantning og anlegg rundt objektet. Innvendig kan huseier gjøre endringer uten at kommunen kan gripe inn.

Gjøres det nok for kulturminnene i Enebakk? Enebakk har markert seg på det kulturelle kartet på en rekke områder. Kirken og Enebakkmadonnaen er kanskje det fremste og mest kjente, ved siden av forfatterskapet til Ragnhild Jølsen og kunsten til Erling Enger og Ragnhild Butenschøn. Kommunen har et flott bygdetun med en bygningsmasse med høy grad av autentisitet (ekthet) og en fredet husmannsplass i et verneverdig kulturlandskap. Det er også gjort tiltak for å øke tilgjengeligheten til viktige kulturmiljøer gjennom opprusting av ruinene etter cellulosefabrikken på Flateby, og anlegging av turstier langs Tangenelva og den nye stien langs Preståa. Alt dette er forbilledlig og fortjener honnør, men har kommunen med dette gjort nok?

Ruinene etter den gamle saga ved Tangenelva i Ytterbygda, fotografert i 1992. Tidlig på 1990-tallet ryddet Tangenelvas venner dette området og gjorde det fremkommelig for bygdefolket. Dessverre er disse stiene og ruinene på nytt i ferd med å gro igjen. (red.) Foto: Henning Bergersen.

For en som kommer reisende gjennom kommunen, enten det er som turist, eller på sin daglige vei til og fra arbeid, er det først og fremst en vakker jordbruksbygd som fester seg på netthinnen. Enebakklandskapet er bølgende og lett varierende fra det leirdominerte ravinlandskapet i nord og i Dalefjeringen, til det mer moreneholdige og grunne jordbruksarealet med fjellskjær i Ytre Enebakk. I dette vakre, harmoniske landskapet er det en rekke landskapselementer som beriker den estetiske opplevelsen ytterligere. Det er først og fremst gårdene med sin bebyggelse som fanger oppmerksomheten, men også kantvegetasjon, alléer, broer og veianlegg. I tillegg er det flere fondmotiv og monumentale bygg, som Stranda bedehus, Ignarbakk, Bødenes hus og Mari kapell, som gir en reise gjennom bygda ekstra dimensjoner. Felles for de fleste av disse store og små landskapselementene er at de ikke er underlagt noe formelt vern, og i stor grad lever på den enkelte grunneiers nåde.

Mange mener at det gamle forsamlingshuset Ignabakk i kirkebygda er et kulturhistorisk minnesmerke som bør fredes. (red.)

Foto: Enebakk historielag.

Det er ingen form for forutsigbarhet for hva som kan skje med objektene i nær eller fjernere fremtid. Nesten hele Enebakks kulturminneflora seiler på mange måter sin egen sjø. Riktignok skal det søkes om tillatelse til å foreta fasadeendringer og eventuell rivning, men erfaringsmessig går de fleste slike søknader glatt igjennom når de kommer til politisk behandling. Argumenter om at kommunen ikke kan pålegge grunneiere ekstra kostnader ved å gå i mot søknadene er vanlige. I tillegg er det ikke uvanlig at bekjentskap og kameraderi kan påvirke lokaldemokratiet.

Kulturminneplan

Det er ikke lett å være kommunal saksbehandler i saker som berører kulturminner i Enebakk. Kommunen mangler en helhetlig plan for forvaltning av kommunens kulturminner, en kulturminneplan. En slik plan gir en helhetlig oversikt over kommunes ulike typer kulturminner, og en prioritert liste over hvilke objekter som bør sikres gjennom regulering eller fredning. En kulturminneplan kan ha status som temaplan eller kommunedelplan. En temaplan har en mildere og mindre juridisk bindende status enn en kommunedelplan. Med en kulturminneplan kan kommunen lettere iverksette regulering til bevaring. Dette er avhengig av politisk vilje til å sikre viktig lokalhistorie for ettertiden. Slik regulering til bevaring skal i størst mulig grad legge opp til at aktiviteten på området og i husene kan videreføres som tidligere. Det beste vern er gjennom bruk. Et hus eller anlegg som ikke er til nytte vil fort forfalle og forsvinne. Enebakk historielag er den viktigste interesseorganisasjonen innen kulturminnevern i bygda. Historielaget bør være pådriver for å få på plass en kulturminneplan og i neste rekke være aktiv i å hjelpe kommunen med utvelgelse av områder som bør reguleres til bevaring.

Kompetansebygging

Kunnskap er nøkkelen til forståelse. Jo mer vi vet om en ting, jo mer interesserer vi oss for temaet. Kulturminnevern er et fagområde på lik linje med andre kompetansefelt. For de fleste er det nødvendig å lære å se verdien i gamle hus og kulturlandskap. Denne kunnskapen tilegner man seg både gjennom erfaring og kursing. Hvis man skal lykkes med et aktivt vern i kommunen, må vernearbeidet gå hånd i hånd med informasjon og kompetansebygging inne fagfeltet.

Særlig viktig er det å øke kompetansen i kommuneadministrasjonen og blant politikerne. Men først når eierne av de verneverdige objektene ser verdien av det de har, og gjerne muligheter for å få et økonomisk utkomme av det, har kulturminnevernet gjort den jobben som er nødvendig.

Denne kjona ble flyttet fra gården Vik i Ytterbygda til Enebakk bygdetun i 1958. Her er kjona fotografert i sitt opprinnelige miljø. (red.)

Foto: Enebakk historielag.

Kan det lønne seg å ha et vernet hus?

Riksantikvaren har fått mye kritikk for manglende økonomisk kompensasjon til fredede bygninger. Det er ikke til å stikke under en stol at det kan være kostbart å holde en gammel bygning i hevd. Det stilles krav både til materialvalg, og ikke minst håndverker når vedlikehold av en verneverdig bygning skal utføres. Slike spesialiteter blir ofte dyrere enn hyllevarer på Maxbo eller Byggmakker.

Enebakk historielag på besøk hos artikkelforfatteren på Teien gård i Rælingen. (red.) Foto: Enebakk historielag.

Fram til i dag har potten Riksantikvaren har til rådighet vært alt for liten i forhold til det reelle vedlikeholdsbehovet. Dette ser nå ut til å ha endret seg. Stortinget har økt overføringene til vedlikehold av fredede bygninger og anlegg vesentlig, og har varslet at opptrappingen skal fortsette i den neste års budsjetttrunder. Dette kan etterhvert gi eiere av fredede bygninger en fordel ved at de kan opprettholde et flott kunstverk av en bygning uten at det legger dem ekstra kostnader til lags.

Hva så med ikke-fredede hus som er regulert til bevaring? Disse husene går ikke inn i Riksantikvarens tilskuddspott og har ikke de samme budsjettene som fredede anlegg. Fylkeskommunen har en beskjeden pott til konkrete vedlikeholdstiltak, men dette er så godt som ingenting i forhold til det reelle behovet.

*Hovedhuset på Lille Auen (Ovind) på Flateby er en av de mest spesielle bygningene vi har i Enebakk. Den er antagelig oppført etter fransk mønster omkring 1800 og var trolig påtenkt som skolehus for Flatebygodset. Bygningen er oppført i murstein med bordsyning både utvendig og innvendig. Mange mener denne unike bygningen burde vært fredet. (red.)
Foto: Henning Bergersen.*

Kommunene har ikke midler til vedlikehold av privat eiendom, men styrer over en pott som kan gå til landbrukets kulturminner gjennom SMIL-ordningen. Denne ordningen er gunstig og kan dekke inntil 70 % av kostnaden i forbindelse med utvendig vedlikehold. I tillegg finnes det en rekke fond og legater hvor man kan søke om midler til bevaring av kulturarven.

Den viktigste kilden er Kulturminnefondet, som er et offentlig fond som skal yte økonomisk støtte til verneverdige kulturminner. Målet med Kulturminnefondet er at hver private krone som brukes til bevaring skal generere en krone fra fondet.

Fortidsminneforeningen har arbeidet målbevisst mot finansdepartementet for å få på plass skattefordeler for eiere av fredede og bevaringsregulerte bygninger. En modell det arbeides med er innføring av fradragsmulighet for vedlikeholdskostnader ved beregning av inntektskatten til eieren. I tillegg er det stadig flere innen ulike næringer som ser at en kulturhistorisk ramme kan virke salgsfremmende og skille en bedrift på en positiv måte fra sine konkurrenter.

Det ser lysere ut for kulturminneforvaltningen i Norge nå enn noen gang tidligere. Forståelsen for verdien av kulturminnevern er voksende både blant politikere og folk flest. Det er også flere økonomiske virkemidler som fremmer vern tilgjengelig enn tidligere. Vi må håpe at alle de positive bevegelsene bidrar til en ny vår for kulturminnevernet både nasjonalt og lokalt i Enebakk.

Ole Jakob Holt er født i 1971. Han er bonde og driver et konsulentforetak innen kulturminneforvaltning og bygningsvern. Holt har blant annet laget kulturminneplaner for flere kommuner i Akershus.

Aksjon Sollia

Av Henning Bergersen

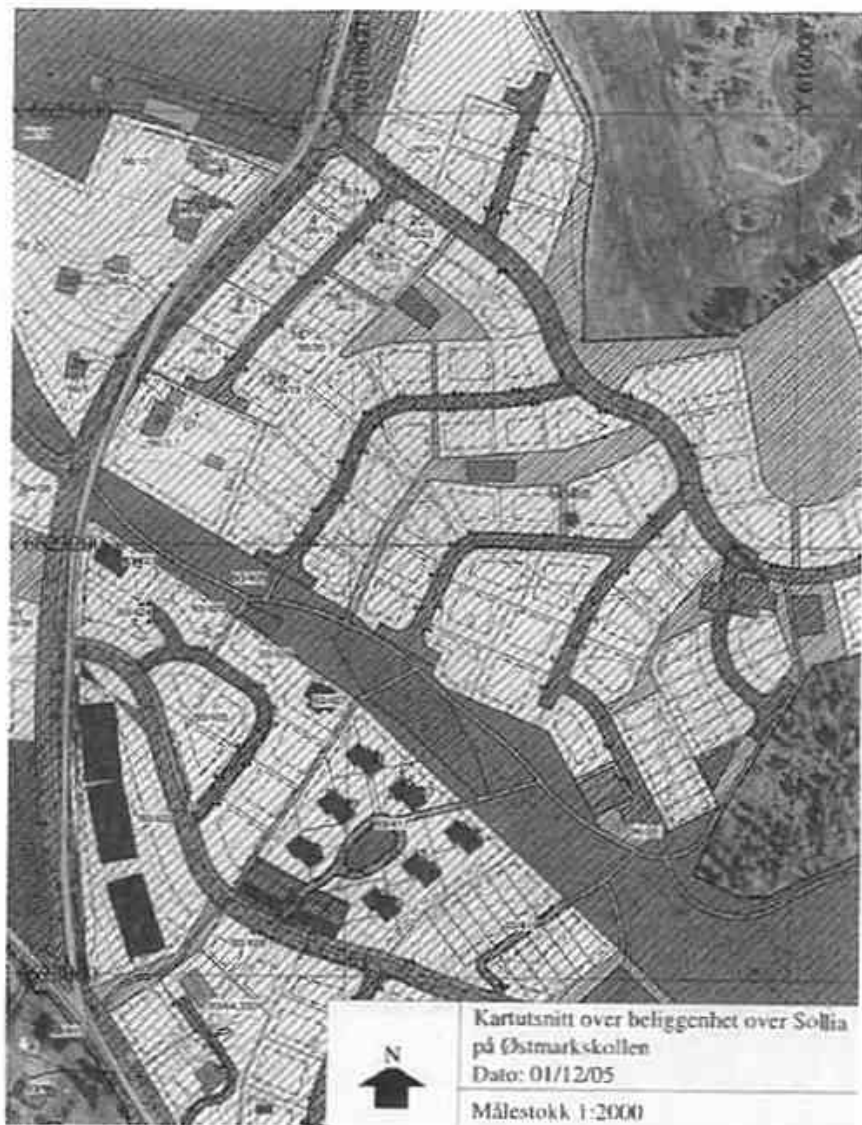

På Østmarkskollen i Ytre Enebakk pågår i disse dager utbyggingen av det som skal bli et nytt og stort boligområde. I september 2005 fikk jeg høre av mangeårige historielagsmedlem Rolf Solberg at tuftene etter den gamle husmannsplassen Sollia ligger lokalisert midt oppe i selve utbyggingsområdet. Solberg hadde selv satt opp skilt for historielaget på stedet i mai 1995, foran øynene på ca. 70 historielagsmedlemmer og han har derfor hele tiden trodd at plassen ville bli tatt hensyn til i planlegging og utbygging av det nye boligfeltet. Da han etterhvert fikk se gravemaskinene rykke stadig nærmere området der Sollia ligger, fikk han imidlertid bange anelser.

Sollia ligger lokalisert kun 20 meter fra der hvor det i disse dager anlegges vei, og innenfor grensen av det som etterhvert skal bli en boligtomt.

I kontakt med kommunen fikk Solberg bekreftet at plassen hverken var nevnt i høringsforslag eller i reguleringsbestemmelser for Østmarkskollen og henvendte seg derfor til meg som redaktør av Ign. Jeg beklager på det sterkeste at jeg som lokalhistorisk interessert og medlem i historielaget ikke var klar over dette faktum på et tidligere tidspunkt og må på bakgrunn av dette ta min del av skylden for det som nå ser ut til å skje. Jeg tok imidlertid umiddelbart kontakt med kommunens bygningsavdeling.

I dagene som fulgte var jeg på egen hånd flere ganger ute i terrenget for å forsøke å lokalisere plassen, men uten å lykkes. 13. oktober 2005 ble imidlertid skiltet på Sollia funnet gjemt under en haug med kvister av Egil Thoresen og Rolf Solberg. Det var tydelig at "noen" på et eller annet tidspunkt hadde forsøkt å skjule at det på stedet lå tufter etter en gammel husmannsplass og at plassen allerede var merket av Enebakk historielag. På bakgrunn av dette kan det være grunnlag for å tro at det må ha foregått noe ureglementært og at plassens eksistens kan være forsøkt skjult for å unngå problemer med utbyggingen. Av hvem, vet vi ikke. 14. oktober besøkte vi igjen stedet og jeg avfotograferte skiltet og de gamle tuftene. Vi sendte deretter brev til kommunen og ba de kikke nærmere på saken. Kommunen svarte med å sende et brev til fylkeskommunen, hvor de forespurte om det fantes grunnlag for å kunne gjøre en reguleringsendring i området. Og svaret fra fylkeskommunen kom. Da Sollia hverken er fredet, avmerket på noe kart eller tidligere blitt omtalt i saksgangen - var det opp til kommune og utbyggeres godvilje om de ønsket å gjøre noe for å bevare tuftene etter den gamle plassen.

Kartet viser hvor tuftene etter husmannsplassen Sollia befinner seg i Østmarkskollen. Plassen ble bygget omkring 1790 og lå under gården Kjepperud. Flere av de som bodde på stedet døde av sult i 1808 og en av disse var trolig Johanne Jørgensdatter. Etter de harde nødsårene tidlig på 1800-tallet blir plassen ikke lenger omtalt. Hva som vil skje videre med de gamle tuftene er uvisst.

Egil Thoresen måler dybden i det som trolig var kjelleren på Sollia. Den gamle plassen ble merket av historielaget allerede i 1995, men noen har senere forsøkt å gjemme skiltet under kvister og greiner. Nå er skiltet igjen på plass, men det trengs en kraftig ryddeaksjon på stedet. Dersom utbygger velger å bevare plassen, har den nye kulturminnegruppa i historielaget påtatt seg å rydde opp omkring de gamle tuftene. På denne måten kan stedet bli et flott og verdig minnesmerke over en svunnen tid. Foto: Henning Bergersen.

Et møte med utbygger Block Watne i februar 2006 ga oss imidlertid nedslående nyheter. Vårt forslag om å foreta en mindre plan-endring og frigjøre noen meter omkring tuftene ble avslått. Vi mener at opprettelsen av et mini-parkanlegg omkring de gamle hustuftene vil være noe positivt for det nye byggefeltet. Det ser nå ut til at det kun er godvilje fra utbygger og den politisk ledelse i kommunen som kan hindre en rasering av tuftene etter Sollia. Og med dette en rasering av minnet om de som engang led sultedøden der inne på skauen.

Henning Bergersen er født i Lørenskog i 1969, men oppvokst i Ytre Enebakk. Cand. Mag. fra Universitetet i Oslo med fagene historie og folkloristikk.

Har sin daglige arbeidsplass i Enebakk kommune. Skriver jevnlig for flere norske aviser og tidsskrifter.

Lagsliv

Styret for 2006 er på plass!

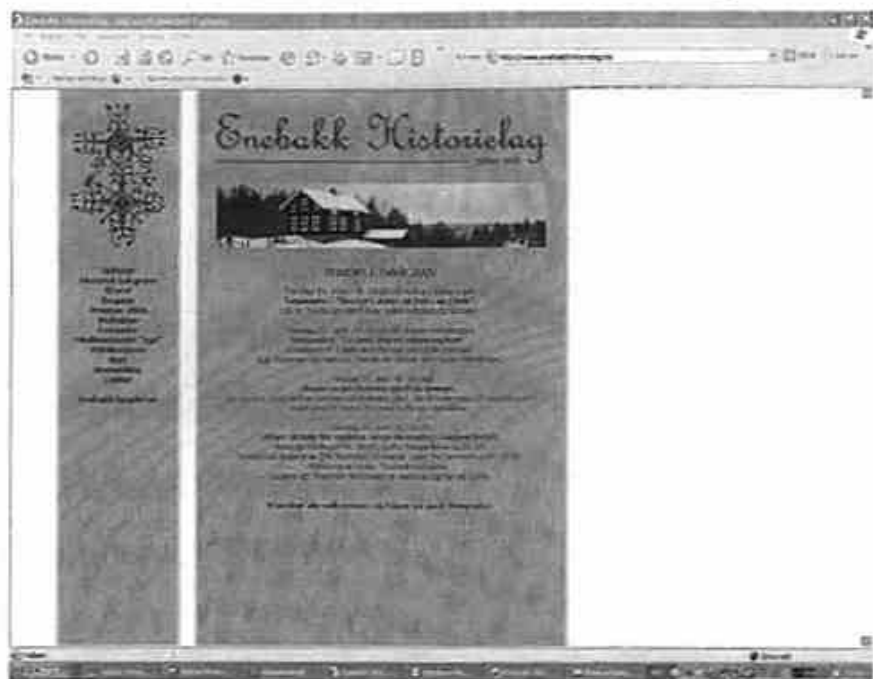
*Her er det nye styret som ble valgt på årsmøtet 7. desember 2005.
Fra venstre Andreas Bøhler (leder), Lena Mjerskaug (styremedlem), Heidi Wattum (arrangementsgruppa), Håkon Tysdal (styremedlem), Åse Killerud (nestleder), Sverre Johansen (styremedlem), Egil Thoresen (varamedlem) og Arne Østerby (arrangementgruppa). Kasserer Eva Kristoffersen og Odd Guslund (arrangementsgruppa) var ikke til stede da bildet ble tatt.
Foto: Henning Bergersen.*

HØYTIDLIG ÅPNING AV JULEVEIEN 2005 PÅ BYGDETUNET

27. november 2005
var det høytidlig åpning av
Juleveien 2005 og stedet var
selvfølgelig Enebakk bygdetun.
Tidligere nestleder i historielaget,
Johan Ellingsen, ønsket bygdefolket
velkommen til gårds.

Historielagets nye hjemmesider: www.enebakkhistorielag.no

Enebakk historielag har riktignok vært tilgjengelig på internett siden januar 2004, men nå har vi omsider skaffet oss den litt mer praktiske adressen: www.enebakkhistorielag.no. De nye sidene er designet og laget av Camilla Henrikke Esp.

Tone Eli Moseid har gjort en formidabel jobb med nettsidene våre i de to årene som har gått og Enebakk historielag takker henne for den flotte innsatsen.

På de nye sidene ønsker vi å presentere lagets aktiviteter og annet av interesse for de som vil vite mer om Enebakks historie både fra nyere og eldre tider.

Ny kulturminneverngruppe!

På styremøte 15. februar 2006 ble det vedtatt å opprette en egen kulturminneverngruppe innenfor historielaget. Denne gruppa vil igjen være inndelt i to undergrupper - en landskapsgruppe og en bygningsgruppe. Åse Killerud er gruppekoordinator og rapportør til styret. Den nye kulturminneverngruppa skal arbeide med følgende oppgaver:

Landskap:

Innsamling av historiske data, avmerking på kart, fotografering og skilting av gamle plasser, bygdeborger, gamle veitraseer, stier, historiske steder, fangstgroper, jettegryter, eldre bosetting etc. Gruppa er ledet av Rolf Solberg og består ellers av Trond Glesaaen, Egil Holstad, Bjørn Bjerkland, Henning Bergersen og Egil Thoresen.

Den gamle husmannsplassen Nyland under Omberg i Ytterbygda har ligget forlatt i en årrekke. Selv om de gamle bygningene på stedet er for ødelagte til å kunne restaureres, er kulturmiljøet nærmest uforandret og dermed unikt. Foto: Henning Bergersen.

Bygninger:

Kartlegging, måling og fotografering av gamle bygninger. Gruppa er ledet av Ole Jakob Holt og består ellers av Johannes Holt, Viggo Skaug, Svein Kjeldgård, Egil Holstad og Henning Bergersen.

Hva er kulturminner?

Bråtán ved Mjær i Ytterbygda fotografert på 1970-tallet. Senere ble denne gamle husmannsplassen pusset opp og tatt i bruk. Foto: Ukjent.

Kulturminner kan defineres som spor etter alt mennesker har skapt i tidligere tider og ofte er de uerstattelige. Også de omgivelsene som kulturminnene er en del av kan være verdifulle. Denne helheten kalles et kulturmiljø. Både stat, kommune og fylkeskommune har viktige roller når det gjelder å bevare slike kulturminner. I tillegg kommer de som eier fredede bygg, anlegg og kulturmiljøer. Akershus fylkeskommune samarbeider med kommunene og andre aktører om å utarbeide en fylkesdelplan for kulturminner og kulturmiljøer. Hovedtema i planen er forvaltning, bevaring, utvikling og formidling. Bakgrunnen for planen er å ivareta kulturminner og kulturmiljø som en samfunnsverdi, samt integrere disse bedre i samfunnsutviklingen. Målet med planarbeidet er å utarbeide en langsiktig og overordnet strategi for kulturarven i samarbeid med kommunene, fylkesmannen og de frivillige organisasjoner.

Kulturminner er hovedsaklig inndelt i to grupper: *Fornminner* er alle kulturminner eldre enn reformasjonen i 1536. Disse er automatisk fredet etter kulturminneloven. Siden vi har så få bygninger eldre enn 1650, er også disse automatisk fredet etter kulturminneloven. *Nyere tids kulturminner* er alle kulturminner som er yngre enn 1536. Disse kan være et gammelt gårdsanlegg fra 1700-tallet eller en bensinstasjon bygd på 1980-tallet. Det kan også være skogsveien du syklet langs som liten eller brygga du fisket fra i fjor sommer.

Kulturminner er samlet sett alle spor etter menneskelig aktivitet i vårt fysiske miljø og det er viktig å bevare hele kulturmiljøer, ikke bare enkeltbygninger.

Området langs Tangenelva i Ytterbygda er et viktig kultur- og industrihistorisk område som bør ryddes, bevares og ikke minst tas i bruk på en bedre måte enn i dag. Den nye kulturminneverngruppa arbeider nå med et forslag om hvordan de mener området bør benyttes. Foto: Henning Bergersen.

Historielagets rolle er viktig

Riksantikvaren tar initiativ til kulturminneplaner og delegerer til fylkene, som igjen delegerer til kommunene. Kommunens kulturavdeling er ansvarlig. I vår kommune har vi ingen kulturminneplan. Historielaget ønsker derfor gjennom sitt arbeid med kulturminnevern å aktivt påvirke kommunen til å se nytten av en kulturminneplan, samt høyne bevisstheten omkring kulturminner hos kommunens innbyggere.

Historielaget har også tidligere drevet med registrering og merking av kulturminner. Dette arbeidet ble drevet fremover av ildsjeler som Barthold A. Butenschøn, Ole Weng og Rolf Solberg. De siste ti årene har dette arbeidet ligget mer eller mindre nede. Etter å ha jobbet med Sollia-saken ble imidlertid enkelte av oss oppmerksomme på viktigheten av å gjenoppta og videreutvikle dette arbeidet. Vi ønsket dessuten å formalisere arbeidet innenfor rammene av en kulturminneverngruppe i historielaget. Nå har vi altså fått styrets medhold i å danne en slik gruppe og vi mener at vi har klart å samle kunnskapsrike og dyktige mennesker med bred erfaring på en rekke forskjellige felt. Kulturminneverngruppa vil dessuten søke å inngå nært samarbeid med Enebakk kommuneskoger og naturforvaltningen i kommunen. Vi vil også få svært nyttig hjelp fra Ole Jakob Holt, som har utarbeidet kulturminneplaner for flere andre kommuner tidligere.

Den nye gruppen ønsker imidlertid gjerne tips og innspill fra både medlemmer i Enebakk historielag og andre med lokalhistorisk interesse rundt omkring i Enebakk. Målet er å sammen danne en slagkraftig front for bevaring av verneverdige og historiske plasser i bygda vår. Vi har nemlig ikke råd til å miste flere historiske plasser på grunn av handlingslammelse fra oss som faktisk sitter med lokalkunnskapen på dette området.

ignaslekt

ved Kenneth Holter

Slektsforskning, slektsgranskning, ættegranskning, genealogi – er en hobby med mange navn, både på den ene og den andre måten. Hvem har ikke en gang i blant undret seg over sitt biologiske opphav, de som ble borte før en selv rakk å lære dem å kjenne, og som kanskje allerede har forsvunnet for oss i navnlig glemsel? Og hvor mange har ikke forsøkt likevel å oppnå kjennskap til dem, gjennom denne fritidssysse?

Artikkelforfatteren med sin egen anesirkel. Det ligger mye arbeid, men også mye glede bak slektsforskning. (red.)

Slektsforskning appellerer til unge som gamle og er både lærerikt og spennende. Dessuten bestemmer man selv hvor mye tid og arbeid man ønsker å legge i det, og hvor langt man ønsker å strekke seg i tid og rom.

Som med andre hobbysysler, kan man også i slektsforskningen støte på hindre som gjør det vanskelig å komme videre. Det kan være frustrerende å krangle med en vrien tipp-oldemor når hennes herkomst er siste brikken til det puslespillet som er et anetre. I slike tilfeller er det godt å kunne ha medsammevorne i jakten på våre aner. Andre slektsforskeres kunnskap og arbeid er til uvurderlig hjelp i mange sammenhenger. Dette er noe av grunnen til at jeg i dette nummer av Ign får lov til å presentere denne nye spalten: Ignaslekt.

Denne spalten skal, i korte trekk, ta for seg slekt fra Enebakk, men også slektsforskning generelt, og vil presenteres i ulike former fra nummer til nummer. Spalten vil fra tid til annen inneholde:

Korte artikler om bestemte slekter.

Personalthistoriske presentasjoner.

Tips og råd om slektsforskning.

En "spørsmål og svar"- tavle.

Denne min introduksjon til spalten er også en invitasjon til leserne om å komme med innspill, ideer og ønsker, både om personer eller slekter dere ønsker behandlet i spalten, aspekter ved slektsforskning dere ønsker tatt opp eller annet. Send også gjerne inn spørsmål om din Enebakk-slekt, dersom du står fast, og jeg vil forsøke å hjelpe så godt jeg kan. Spørsmålene vil også trykkes i bladet, slik at andre slektsforskere har mulighet til å hjelpe til.

Selv om jeg er født og oppvokst i Østfold, og for tiden bor på Hamar, har også jeg tilknytning til Enebakk, via mine forfedre Augustinius Larsen Siljås (1734-1801) og Inger Amundsdatter Sundby (1744-1818). Den forskningen jeg har foretatt meg rundt dette parets aner fra Enebakk er såpass interessant at den nok vil bli utgangspunkt for en artikkel i denne spalten på et senere tidspunkt.

Jeg håper og tror at Ign, med spalten Ignaslekt, kan bli en ressurs for alle slektsinteresserte med tilknytning til Enebakk, og at leserne vil finne den nyttig, lærerik og interessant. Det er også mitt håp at det kan få flere til å interessere seg for denne spennende hobby. Selv har jeg holdt på i 15 år, og jeg er på langt nær ferdig eller lei.

Alle ønsker, ideer og innspill til spalten kan sendes direkte på e-post: *kenneth.holter@gmail.com* eller via vanlig post: *Kenneth Holter, Sirius 27, 2315 Hamar.*

Se forøvrig Digitalarkivets hjemmesider på *www.digitalarkivet.uib.no*, for digitaliserte (og søkbare) versjoner av folketellinger, manntall og kirkebøker for Enebakk og andre kommuner.

Kenneth Holter er født på Larkollen i 1979. Cand. Mag. med irsk-gælisk grunnfag fra Universitetet i Oslo, historie grunnfag fra Høgskolen i Vestfold og arkeologi mellomfag fra Universitetet i Bergen.

Arbeider i næringsmiddelindustrien og sper på inntekten med slektsforskeroppdrag.

ENEBAKK HISTORIELAG

Styret 2006:

Leder - Andreas Bøhler
Nestleder - Åse Killerud
Kasserer - Eva Kristoffersen
Sekretær - Esther Reiss
Styremedlem - Lena Mjerskaug
Styremedlem - Håkon Tysdal
Styremedlem - Svenn Johansen
Varamedlem - Egil Thoresen

Kontakt:

Leder - Andreas Bøhler
E-post: andreas@bohler.nu

Redaktør av Ign - Henning Bergersen
E-post: ign@enebakkhistorielag.no

www.enebakkhistorielag.no

IGN © 2006 Enebakk Historielag

ISSN: 1501-4479

Redaktør: Henning Bergersen

Sats: Sirius Produksjoner

Utgiver: Enebakk Historielag

Trykk: BIAS Trykk AS

IGN utkommer 4 ganger pr. år

Stromsborg & Enersen A.s

1912 ENEBAKK

Autorisert elektroentreprenør
Alt innen elektrisk installasjon

Tlf. 64 92 63 00

Fax 64 92 62 20

Email: post@stromsborg.no

E:elfag

NÅR DU TRENGER EN ELEKTRIKER

BYGG- OG TØMMERMESTER

Per-Erik Østlie a.s

1914 YTRE ENEBAKK - Telefon: 64 92 39 39

1914 Ytre Enebakk. Tlf. 64 92 39 39

... din lokale byggmester...

- Fagkunnskap gir trygghet

RØRLEGGERFIRMA

KJELGAARD AS

Ordboknr. 03 -
1914 Ytre Enebakk
Telefon: 64 92 45 59
Telefax: 64 92 44 83
Bank: Gensidige NOR
Bankpm: 1645,12,31484
Foretaksg. NO 957 575 052 Mva.

-fagkunnskap gir trygghet

ALT I ARBEID I VVS UTFØRES
LEVERANDØR AV THARMA VARMEPUMPER

BYGG & MESSESYSTEMER

Alt innen bygg,
rehabilitering og messestands

Tlf. 64926052 / Mob. 957 82 407 / 957 82 409

Lillestrømveien 267

1914 Ytre Enebakk

Enebakk Regnskapskontor a/s

Din samarbeidspartner innen økonomi

N • A • R • F

- Regnskap - lønn - fakturering
- Årsoppgjør - selvangivelser
 - skatteberegning
 - budsjettering
 - konsulenttjenester

Telefon 64 92 63 03

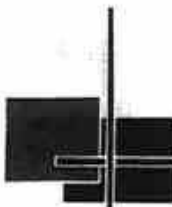
Fax 64 92 71 66

e-post:

e-regnsk@online.no

Krokengveien 10

1912 Enebakk

Malermester Widar Lund

Tlf: 913 55 275 - 950 87 977

Vi utfører: Malerarbeider Ute/inne
Gulvlegging Våtrom
Tapetsering